

CAPITALISM - A LOVE STORY

USA, 2009

Ohjaaja: Michael Moore

Käsikirjoittaja: Michael Moore

Näyttelijät: Michael Moore

Levittäjä: FS-Film Oy

Alkuperäinen nimi: *Capitalism: a love story*

Kesto: 130 min.

Ikäraja: K7

Genre: Dokumentti

Oppimateriaalin tehtävät on suunniteltu lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin.

Oppimateriaalin teemoja: Michael Mooren hahmo, Michael Mooren elokuvalliset vaikutteet, propaganda, kapitalismi.

SYNOPSIS

Oscar-palkitun Michael Mooren uusi dokumentti kysyy – huumorilla ja rohkeasti – mikä on hinta, jonka Amerikka maksaa rakkaudestaan kapitalismiin.

Vuosia sitten rakkaussuhde vaikutti niin viattomalta. Tänä päivänä amerikkalainen unelma näyttää kuitenkin ennemminkin painajaisunelta, sen hinnan maksavat tavalliset perheet työpaikoillaan, kodeillaan ja säästöillään. Moore vie katsojan koteihin, joissa elämä on kääntynyt ylösalaisin ja etsii selityksiä mm. Washingtonista. Hän löytää

liiankin tuttuja merkkejä rakkaussuhteesta, jonka on mennyt pahalla tavalla pieleen: valheita, hyväksikäyttöä, petoksia... Ja 14 000 työpaikkaa menetetään joka päivä.

(Lähde: FS-Filmin pressisivut)

VINKKEJÄ ELOKUVAN KÄSITTELYYN

ELOKUVA CAPITALISM - A LOVE STORY

Capitalism: A Love Story kertoo Yhdysvalloista, kapitalismista ja vuosien 2007 - 2009 talouskriisistä. Elokuvan ohjaaja, amerikkalainen dokumentaristi Michael Moore on seurattu, omintakeinen ja ristiriitaisia tunteita herättävä yhteiskunnallinen vaikuttaja.

Mooren ensimmäinen elokuva oli *Roger and Me* (1989). Dokumenttielokuva kertoi General Motors -tehtaiden sulkemisesta Mooren kotikaupungissa Flintissä. Tehdas siirsi tehtaansa Meksikoon, jossa työvoima oli halvempaa. Tehtaiden lakkauttamisen seurauksena yli 30,000 ihmistä jäi työttömäksi, näiden joukossa myös Michael Mooren isä.

Seuraavissa elokuvissaan Michael Moore tarttui yhtälailla yhteiskunnallisiin aiheisiin: *Bowling for Columbine* (2002) käsitteli koulusurmia ja asehulluutta ja voitti parhaan dokumenttielokuvan Oscar-palkinnon. *Fahrenheit 9/11* (2004) arvosteli George Bushin hallintoa ja terrorismin vastaista sotaa. *Sicko* (2007) kritisoi Yhdysvaltain terveydenhoitojärjestelmää. Nämä neljä elokuvaa, joissa Moore on toiminut sekä ohjaajana että tuottajana, ovat olleet kaupallisia menestyksiä ja varsinkin viimeisimmät elokuvat ovat saaneet valtavasti huomiota tiedotusvälineissä ympäri maailman. Time Magazine -lehti listasi Mooren maailman sadan vaikutusvaltaisimman ihmisen joukkoon vuonna 2005.

MICHAEL MOOREN HAHMO

Moore on käyttänyt elokuvissaan samoja tyylikeinoja ja kerronnan tapoja alusta lähtien. Hänelle on tyypillistä rinnastaa mm. musiikkia, arkistomateriaalia, mainoksia, haastatteluja ja dokumentaarisia kohtauksia. Moore itse esiintyy elokuvissaan itsepäisen, seikkailevan haastattelijan roolissa. Roolissaan Moore pukeutuu yleensä

pesäpallolippikseen, farkkuihin, tennareihin sekä silmälasihin.

Osa Mooren tavaramerkkiä on piikikäs huumorintaju ja suorat, joskus tyhmältä vaikuttavat kysymykset. Nuorena hän opiskeli yliopistossa toimittajaksi, ja katolisen perheen poikana harkitsi myös papiksi ryhtymistä. Moore jätti yliopisto-opinnot kesken ja teki töitä poliittisessa sanomalehdessä kunnes riitaantui lehden henkilökunnan kanssa ja sai potkut. Itse hän on kommentoinut luonnettaan näin: "I don't compromise my values and I don't compromise my work. That's why I've been kicked from one network to the next: I won't give in."
(Lähde: www.imbd.com)

Moore on kaikkien elokuviensa kertojaäänäni ensimmäisessä persoonassa. Elokuvan kertojaäänäni (*voice over narration*) voidaan käsikirjoittaa usealla eri tavalla, elokuvan tyylistä riippuen. Monesti dokumenttielokuvan kertojaäänänen persoona on häivytetty, ja kertomus etenee yleisellä tasolla. Moore sen sijaan puhuu elokuvassaan ensimmäisessä persoonassa: hän esimerkiksi viittaa suoraan itseensä käyttämällä sanoja "minä" ja "me". Hän myös kertoo elokuvissaan itsestään ja perheestään. Hän mainitsee usein kotikaupunkinsa, joka on Michiganin osavaltiossa sijaitseva Flint, ja käyttää elokuviensa materiaalina vaikkapa perheensä kotivideoita. Mooren kertojaääntä voisi kuvata tuttavalliseksi ja juttelevaksi.

MOOREN ELOKUVALLISET VAIKUTTEET

Michael Moore on saanut vaikutteita tyyliinsä muilta elokuvantekijöiltä, eikä hän ole ainoa dokumentaristi joka pistää itsensä likoon elokuvissaan. 1980-luvulla dokumentaristi Nick Broomfield alkoi esiintyä itse omissa elokuvissaan. Broomfieldin elokuvien tyyli oli *reflektiivinen*: elokuvat kertoivat varsinaisen aiheen ohella elokuvan tekemisestä ja vaikkapa mönkään menneistä yrityksistä tavoittaa elokuvan päähenkilö. Broomfield inspiroi monia dokumentaristeja, mukaan lukien Moorea.

Broomfieldin ja Mooren kaltaisia ohjaajia on kutsuttu nimellä **Les Nouvelles Egotistes**. Tekijöiden tyyliin kuuluu usein se, että he

KOULUKINON ELOKUVAKASVATUS- OPPIMATERIAALI

elokuvia tehdessään osallistuvat käsillä oleviin tapahtumiin ja esittävät sinisilmäistä ja tietämätöntä. Tämä voi auttaa saamaan vastauksia vaikeisiin tai itsestään selviltä tuntuviin kysymyksiin. Teeskennelty tietämättömyys saattaa myös provosoida esiin yllättäviä piirteitä elokuvan päähenkilöissä.

Suomessa Les Nouvelles Egotistes -ohjaajiin voi lukea ainakin John Websterin, joka on käyttänyt mm. mysteerirakennetta elokuvassa *Sukkien euroelämää* (1999). Elokuva on poliittinen satiiri, jossa John Webster etsii kadonneita sukia Euroopan Unionista. Ilmastonmuutoksesta kertovassa elokuvassa *Katastrofin aineksia* (2008) esiintyi Websterin lisäksi hänen perheensä.

Mooren tyyliin on vaikutteita ns. **gonzo-journalismista**, jossa toimittaja keskittyy kummallisiin yksityiskohtiin ja omiin havaintoihinsa. Gonzo-journalisti saattaa kierrellä ja vältellä varsinaista "virallista" aihetta.

Mooren elokuvilla on yhteys myös **Cinema Verité** -perinteeseen. Cinema Verité (ranskasta käännettynä "totuuselokuva") on dokumentaarisen elokuvanteon tyyli, jossa käytetään mm. lavastettuja kohtauksia ja provosoidaan tilanteita kameran läsnäololla. Tyylin taustalla on ajatus, että kuvaustilanteet väistämättä vaikuttavat kuvattaviin ihmisiin, eikä todellisuutta voi kuvata sellaisenaan, objektiivisesti. Sen sijaan kameran ja kuvausryhmän läsnäolo voivat käynnistää tilanteita, jotka ovat itsessään kiinnostavia ja paljastavia. Tärkeää on kuvaustilanteiden aidot olosuhteet, mukaan lukien ohjaajan ja päähenkilön välinen vuorovaikutus.

Tyypillinen Mooren elokuvien keino on rinnastaa arkistomateriaalia (otteita uutislähetysten, poliitikkojen puheista, vanhoista elokuvista, valistus- ja opetusvideoista, mainoksista, kotivideoista..), cinema verité - tai reportaasi-tyylillä kuvattua dokumentaarista materiaalia, haastatteluja, manipuloitua kuvaa ja animaatiota. Moore luo elokuvan leikkauksella vastakkainasetteluja, joilla hän pyrkii esimerkiksi paljastamaan "virallisen totuuden" ja todellisuuden välisen ristiriidan.

Mooren elokuvissa kuvat etenevät nopeaa tahtia, ja kirjavaa kuvamateriaalia leikataan toisinaan villisti keskenään. Kuvakerronta rakentuu miltei täysin kertojajäänen ehdoilla, ja kuvien rooli on usein ikään kuin todistaa ja vahvistaa se mitä Moore puhuu. Tämä on tavallista esimerkiksi uutis- ja reportaasikerronnassa. Uutisista ja reportaaseista poiketen Mooren tarina ja argumentaatio etenee kuitenkin omalla logiikallaan, jonka katsoja joutuu hyväksymään, olkoonkin että hyyt aiheesta, paikasta ja haastattelusta toiseen ovat joskus isoja.

KYSYMYKSIÄ JA TEHTÄVIÄ

- 1. a)** Kuvaile Mooren hahmoa. Miettikää miksi hän on luonut itsestään juuri tällaisen hahmon: ketä hän haluaa puhutella, kehen vedota? Tekeekö Moore itsestään pellen, ja jos niin miksi?

b) Kuvittele olevasi Moore. Millaisen roolihahmon loisit itsestäsi? Millaisiin aiheisiin tarttaisit? Mitä tekisit, ketä haastattelisit, minne menisit?
- 2. a)** Les Nouvelles Egotistes -ohjaajien (mm. Michael Mooren, John Websterin) aiheet ovat yhteiskunnallisia ja haastattelukohteet ovat mm. poliitikkoja. Mitä etua tässä kuvaillusta osallistuvasta tyylistä on kun aihe on vakava ja abstrakti? Miksi ja missä yhteydessä "tyhmät" kysymykset voivat olla antoisia?

b) Saako auktoriteeteille ja vaikkapa poliitikoille nauraa?
- 3.** Ottakaa selvää mitä on gonzo-journalismi. Onko Suomessa gonzo-journalisteja? Millaisista aiheista he tyypillisesti puhuvat?
- 4.** Muistelkaa millaisia materiaaleja näkemässäsä elokuvassa on käytetty. Usein elokuvista jää katsojalle jokin kohtaus tai ydinkuva vahvasti mieleen. Jäikö Mooren elokuvasta mieleen jokin yksittäinen kuva tai kohtaus? Entä jäikö mieleen tiettyjä kohtia jossa Moore on rinnastanut (leikkannut peräkkäin) esimerkiksi arkistomateriaalia ja politiikan puhetta?

5. Muistelkaa elokuvassa esiintyneitä erilaisia hahmoja. Millaisia asioita he edustivat? Millaista tietoa katsoja sai heidän kauttaan?

6. Mistä huumori syntyy tässä elokuvassa? Missä kohti sinua tai muuta yleisöä nauratti? Onko Mooren huumori myötätuntoista vai ivallista? Pohdinnan perustaksi voitte tutustua esimerkiksi oheisiin ironian ja satiirin määritelmiin.

7. Mieti millaisesta aiheesta voisi tehdä mysteerielokuvan. Mitä salaisuutta tai mysteeriä lähtisit ohjaajana selvittämään, ja millaisia johtolankoja seuraisit?

SATIIRI on aiheen käsittely niin että se näyttää naurettavalta. Satiirin katkera iva kohdistuu parantamistarkoituksessa ihmisten moraaliin heikkouksiin, yhteiskunnan paheisiin yms.

PARODIA on ivamukaelma eli piikittelevä, liioitteleva tai koominen mukaelma toisesta teoksesta. Parodia säilyttää alkuteoksen muodon ja sävyn, mutta muuttaa sen sisällön matala-aiheiseksi ja jokapäiväiseksi. Ero satiirin ja parodian välillä: parodia tarkoittaa usein humoristista muunnelmaa teoksesta, satiiri on usein humoristinen mukaelma reaali maailmasta.

IRONIA juontuu kreikan sanasta teeskentely. Se on ilmaisumuoto, jossa todellinen merkitys ja käytetyt sanat ovat ristiriidassa. Ironiaan sisältyy ajatus, että asiat eivät ole sitä miltä näyttävät ja mitä niiden väitetään olevan. Ironialla pyritään paljastamaan epäkohtia saattamalla ne naurunalaisiksi siten, että ne esitetään päinvastaisina, muka positiivisina ominaisuuksina. Sokraattinen ironia on sitä että joku teeskentelee tietämättömyyttä paljastaakseen toisen tietämättömyyden. Itseen kohdistuva iva on itseironiaa.

SARKASMI on ironian yksi alalaji, muoto. Ironian ja sarkasmin ero on siinä, että sarkasmi kohdistuu olemassa olevaan henkilöön. Sarkasmi ilmenee usein piilomerkityksinä jotka voi ymmärtää vain asiayhteydessään (sanotaan esim. "oletpa viisas" tyhmästi tehneelle).

(Lähteet: Nykysuomen sanakirja ja Wikipedia)

KAPITALISMI

Wikipedian mukaan "**KAPITALISMI** on talousjärjestelmä, jossa omaisuus ja sen tuotantovälineet ovat yksityisessä omistuksessa ja hallinnassa eivätkä valtion omistuksessa ja hallinnassa.

Kapitalismissa maa, työvoima ja pääoma ovat yksityisten ihmisten itse tai yhdessä omistamia ja myymiä. Investoinnit, jakelu, tulot, tuotanto, hinnoittelu, kysyntä ja tarjonta ovat vapaaehtoisia, yksityisiä päätöksiä markkinataloudessa. Kapitalismin tunnusmerkki on, että jokainen ihminen omistaa itse työpanoksensa ja myy työpanostaan työnantajille.

Vapaa markkinatalous eli laissez-faire (ransk. *antakaa tehdä*) katsotaan joskus "puhtaaksi kapitalismiksi". Laissez-faire tarkoittaa minarkismia, minimivaltiota tai valtion vallan eliminointia, jolloin kysyntä ja tarjonta saavat toimia vapaasti. Täysin puhdasta laissez-faire -kapitalismia ei ole koskaan ollut käytännössä. Koska kaikki nykyiset suuret taloudet käsittävät sekä yksityistä että julkista omistamista ja hallintaa, on esitetty, että sekatalous kuvaa paremmin useita nykyisiä valtioita.

Vaikkei puhtaan kapitalistista valtiota tai aluetta olekaan, muun muassa länsimaat katsotaan yleensä ensisijaisesti kapitalistisiksi valtioiksi, vastakohtana sosialistisille valtioille. Nykyaikaisessa kapitalistisessa valtiossa lainsäädäntö rajoittuu määrittämään markkinoiden perussäännöt, joskin valtio saattaa tarjota joitain julkishyödykkeitä ja infrastruktuuria."

Jean Peyrelevaden mukaan markkinatalouden perustana on kysynnän ja tarjonnan vapaa kohtaaminen jokaisen vaihdettavan hyödykkeen tai palvelun kohdalla.

Lähteitä ja lisätietoa:

Peyrelevade, Jean 2009:

Totaalikapitalismi. Turku: Sammakko.

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Kapitalismi>

Capitalism: A Love Story käsittelee kapitalismia ja maailmantaloutta. Aihetta on viime vuosina käsitelty paljon ja samaan tapaan kriittisesti muissakin elokuvissa, lehdistössä ja kirjallisuudessa. Mooren elokuvan kanssa samaan aikaan elokuvateattereissa pyörii *The Yes Men Fix the World* (2009). Siinä elokuvantekijät esiintyvät itse elokuvassaan ja pyrkivät koomisilla tempauksilla kyseenalaistamaan kapitalismin periaatteet ja isojen yritysten toimintatavat. He muun muassa esiintyvät julkisuudessa isojen yritysten johtajina ja antavat tässä roolissa lausuntoja jotka ovat yliampuvia, satiirisia mukaellmia yritysten virallisesta linjasta. Mooren tapaan he puhuttelevat elokuvassaan suoraan katsojia ja kehottavat näitä poliittiseen pohdintaan ja aktiivisuuteen.

Näytteen the Yes Men -elokuvasta voi katsoa osoitteessa <http://theyesmenfixtheworld.com/>

POHDITTAVAKSI

1. Mitä on kapitalismi? Onko Suomi kapitalistinen maa?
2. Millaisen kuvan Moore luo kapitalismista? Mitä Moore sanoo ja väittää elokuvassaan?

Mooren ohjaustyyliä voisi kuvailla osallistuvaksi: hän yrittää esimerkiksi hakea takaisin valtion tukirahaa Wall Streetin pankeilta ja pyrkii sitkeästi valtaapitävien puheille. Tempaukset ovat usein tuhoon tuomittuja: miksi siis edes yrittää? Mitä Moore haluaa kertoa näillä tempauksillaan?

3. Miten Moore perustelee kapitalismia koskevat väitteensä? Millaisia tosi-elämän esimerkkejä hän tarjoaa? Millaisia vaihtoehtoja ja ratkaisuja Moore tarjoaa?
4. Mooren elokuvan mukaan amerikkalaiset pitävät sosialismia pelottavana ja kielteisenä asiana. Mitä sosialismi on? Onko Suomi sosialistinen yhteiskunta?

5. Michael Mooren mukaan elokuvan kohdeyleisö on ensisijaisesti amerikkalaiset. Miksi tämä elokuva kiinnostaisi suomalaisia?

6. ”Berliinin muurin kaaduttua ja kommunismin kärsittyä vararikon on kapitalismista tullut ainoa kansainvälisen talouselämän järjestäytymisen muoto. Tämän vuoksi kysymys siitä, voidaanko markkinatalouden omat mekanismit alistaa yhteiskunnan vaatimuksille, jos ne eivät itsestään ole yhteiskunnan palveluksessa, vai jäävätkö ne päinvastoin sille luonnostaan vieraiksi, kaipaa lähempää tarkastelua. Voiko kapitalistinen järjestelmä johtaa kaikkien kannalta parhaaseen lopputulokseen?”

Näin kysyy Jean Peyrelevade kirjassaan *Totaalikapitalismi*. Miten Michael Moore vastaa tähän kysymykseen elokuvassaan?

PROPAGANDAA JA YLEISÖN KOSISKELUA?

Etenkin Yhdysvalloissa Moorea on kritisoitu rajustikin. Siellä Moorella on vankat kannattajansa sekä vastustajansa. Paikallinen lehdistö on arvostellut ohjaajaa mm. kansan itkettäjäksi, populistiksi ja yhden trikin ihmeeksi. New York Times -lehti kirjoitti *Capitalism: A Love Story* -elokuvan kritiikissään, että Michael Moore ei kerro elokuvassa mitään uutta. Moorea on myös arvosteltu tämän tavasta kärjistä ja esittää asioita mustavalkoisesti ja tunnepitoisesti.

POPULISMI (lat. populus, kansa) tarkoittaa kansansuosion tavoittelua. Populismi kärjistä asioita ja esittää asiat mustavalkoisesti ja tunteisiin vetoavalla tavalla. Suomessa mm. perussuomalaisen puolueen Timo Soini sanoo itse olevansa populistiksi. Hän pitää populismia aatteena, joka korostaa demokratiaa ja ihmisarvoa. Soinin mukaan populismia halveksitaan, koska se on poliittisesti epäkorrektia ja haastaa valtaapitävät. (Lähde: Yleisradio)

KRITIIKKIÄ

Internetissä on ainakin kaksi sivustoa jotka on omistettu Michael Mooren kritiikille.

Mooreexposed - ja moorewatch -sivustoilla pureudutaan Mooren elokuvien väitteisiin ja osoitetaan virheitä tämän argumentaatiossa eli kyvyssä perustella väitteitään.

Esimerkkejä Moorea kohtaan esitetyistä syytteistä:

- faktojen vääristely: lähemmin tarkasteltuna Mooren argumentointipohja on hatara ja johtopäätösten teko välillä varsin kyseenalaista.

- Moore esittää epäsuoria vihjailuja, joilla ei ole totuuspohjaa. Mooren rajut rinnastukset luovat mielikuvia ja antavat ymmärtää asioita, jotka eivät todellisuudessa ole totta.

- Moore irrottaa kuva- ja äänimateriaalin asiayhteydestään ja rakentaa editointivaiheessa kokonaan uusia merkityksiä.

- yleistykset: Moore saattaa niputtaa tiettyjen ryhmien edustajia yhteen ja antaa ymmärtää että kaikki ovat samanlaisia (esimerkiksi asehulluja).

(Lähde ja lisää yksityiskohtaista kritiikkiä englanniksi: www.mooreexposed.com ja www.moorewatch.com)

TEHTÄVÄÄ JA POHDITTAVAA

1. Mitä on propaganda? Etsikää esimerkkejä propagandasta ja tietoa propagandan historiasta. Ovatko Mooren käyttämä arkistomateriaali (mainokset, elokuvat ja 50-luvun valistuselokuvat) propagandaa?

2. Länsimaissa on laajasti kritisoitu Michael Mooren tapaa käyttää propagandan keinoja elokuvissaan. Propaganda on sukua mainonnalle, mutta mainosten keinojen kritisoiminen on länsimaissa harvinaisempaa. Miksi Michael Mooren tapa käyttää propagandan keinoja ärsyttävät?

3. Kritiikot syyttävät Michael Moorea populistiksi ja show-mieheksi. Mihin arvelet tämän kritiikin perustuvan? Löydättekö Mooren elokuvasta kohtia, joita voisi kutsua

populismiksi? Onko Mooren tutuksi tullut roolihahmo pesäpallolippiksineen ja tyhmine kysymyksineen populistinen? (Ks. populismin määritelmä ohessa.)

4. a) Moore luo elokuvassa mielikuvia menetetyistä amerikkalaisesta unelmasta, jossa kaikki on hyvin ja rinnastaa menetetyin hyvinvoinnin tämän päivän kurjuuteen. Muistelkaa millaisesta kuvastosta Moore rakentaa unelmien menneen Amerikan, ja millaista kuvastoa hän tarjoaa nykypäivästä.

b) Mikä on "amerikkalainen unelma"?

5. Internetissä on ainakin kaksi sivustoa jotka on omistettu Mooren elokuvien virheellisyyksien paljastamiselle. Mooren argumentoinnin heikkouksista on kirjoitettu laajemminkin ja myös monet myönteiset kriitikot myöntävät Mooren epäjohdonmukaisuuden ja heikkoudet faktoissa pysymisessä. Miksi Mooren elokuvat ovat kritiikistä huolimatta suosittuja ja katsottuja?

6. Moorea on syytetty hänen tavastaan editoida ääni- ja kuvamateriaalia tehdäkseen siitä kärkevämpää. Hän saattaa esimerkiksi liimata kahden eri vaalimainoksen osia yhteen parantaakseen vaikutelmaa. Onko tämä mielestäsi sallittua dokumenttielokuvassa, jos dokumentaarinen elokuva on "todellisuuden luovaa käsittelyä"? Oikeuttaako päämäärä (tässä ideologisen viestin välittäminen) keinot?

7. Time Magazine -lehti valitsi Michael Mooren yhdeksi maailman vaikutusvaltaisimmista ihmisistä vuonna 2005. Millä tavalla Michael Moore voi olla vaikutusvaltainen?

8. Valitse viesti jonka haluat saada välitettyä. Viesti voi olla yksinkertainen ja arkipäiväinenkin. Suunnittele propagandaelokuva, jonka nähtyään kaikki (toivottavasti) ovat samaa mieltä kanssasi. Piirrä viiden kuvan kuvakäsikirjoitus, jossa on alku ja loppu ja jossa jokainen kuva edustaa elokuvan kohtausta. Suunnittele elokuvalle iskevä nimi.

PROPAGANDA viittaa nykyään lähes poikkeuksetta nimenomaan väärään tai ainakin vääristeltyyn tietoon, jonka tarkoituksena on valheen ja hämmennyksen luomisen kautta vaikuttaa mielipiteen muodostamiseen. Aina termillä ei ole ollut samanlaista kielteistä kaikua, vaan esimerkiksi sosialismin levittäjät käyttivät avoimesti "propagandaa" tiedon välittämisessä, valistuksessa ja opetuksessa.

Propaganda on myös läheistä sukua mainonnalle ja käyttää monelta osin samanlaisia tehokeinoja kuin kaupallinen vastineensa. Vaikka propaganda-sanaa käytetään usein lähinnä totalitaarisissa järjestelmissä, propagandan kaltaista vaikuttamista käytetään myös demokraattisissa yhteiskunnissa moniarvoisuuden ja sananvapauden perusteella.

(Lähde: Wikipedia)

Oppimateriaalin on laatinut
dokumentaristi Katja Lautamatti.

Oppimateriaalin on tuottanut
Koulukino.